

Білах І.Б.

здобувач

Міжнародного науково-технічного університету
імені академіка Юрія Бугая, м. Київ

Bilakh Ivan

Applicant of the

International Scientific and Technical University
named after Academician Yuri Bugay, Kyiv

СИСТЕМНЕ СТРУКТУРУВАННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ У ВИДАВНИЧІЙ ГАЛУЗІ

SYSTEMIC STRUCTURING OF FACTORS OF INFLUENCE ON ECONOMIC SECURITY IN THE PUBLISHING INDUSTRY

Процес дослідження формування механізму економічної безпеки пов'язаний із аналізом ендogenous та екзогенного середовища, своєчасна оцінка якого забезпечує динамічне функціонування сегментів цілісної системи, адаптуючи її до змін та враховуючи властивості та потенціальні можливості. Уточнення сутності досліджуваної категорії неможливо без розкриття змісту складових елементів і суміжних дефініцій, що надає можливість удосконалити теоретичне наповнення та адаптувати до системного застосування. Взаємозв'язок понять безпека та соціально-економічні процеси ґрунтується на сучасних вимогах до процесів регулювання та моніторингу в межах макро- та мезосередовища. Становлення системи безпеки на всіх рівнях та у певних сферах тісно пов'язано із своєчасною діагностикою факторного середовища, з метою своєчасного виявлення небезпечних та шкідливих явищ, впливу суб'єктів тощо. При цьому важливим питанням постає інтерпретація категорії небезпечного впливу або епізодичної чи постійної небезпеки, що у свою чергу потребує детального вивчення та побудови системних процедур для зниження негативного впливу та збереження соціально-економічного, ресурсного потенціалу з отриманням запланованих результатів.

Ключові слова: системне структурування, фактори впливу, економічна безпека, видавничагалузь, факторне середовище.

Процесс исследования формирования механизма экономической безопасности связан с анализом эндогенной и экзогенной среды, своевременная оценка которой обеспечивает динамическое функционирование сегментов целостной системы, адаптируя ее к изменениям и учитывая свойства и потенциальные возможности. Уточнение сущности исследуемой категории невозможно без раскрытия содержания составляющих элементов и смежных дефиниций, дает возможность усовершенствовать теоретическое наполнение и адаптировать к системному применению. Взаимосвязь понятий безопасность и социально-экономические процессы основывается на современных требованиях к процессам регулирования и мониторинга в пределах макро- и мезосреды. Становление системы безопасности на всех уровнях и в определенных сферах тесно связано со своевременной диагностикой факторного среды, с целью своевременного выявления опасных и вредных явлений, воздействия субъектов и тому подобное. При этом важным вопросом является интерпретация категории опасного воздействия или эпизодической или постоянной опасности, в свою очередь требует детального изучения и построения системных процедур для снижения негативного влияния и сохранения социально-экономического, ресурсного потенциала с получением запланированных результатов.

Ключевые слова: системное структурирование, факторы влияния, экономическая безопасность, издательская отрасль, факторная среда.

The process of studying the formation of the mechanism of economic security is associated with the analysis of endogenous and exogenous environment, timely assessment of which ensures the dynamic functioning of segments of the whole system, adapting it to change and taking into account properties and potential. Clarification of the essence of the studied category is impossible without disclosing the content of constituent elements and related definitions, which provides an opportunity to improve the theoretical content and adapt to systematic application. The relationship between security and socio-economic processes is based on modern requirements for regulatory and monitoring processes within the macro- and meso-environment. The formation of the security system at all

levels and in certain areas is closely linked with the timely diagnosis of the factor environment, in order to timely identify dangerous and harmful phenomena, the influence of subjects, and so on. An important issue is the interpretation of the category of dangerous impact or episodic or permanent danger, which in turn requires detailed study and construction of systemic procedures to reduce the negative impact and preserve socio-economic, resource potential with the planned results. The category of danger is revealed through the concept of a certain threat, causing harm to the subject as a result of reduced efficiency of the system as a whole and its individual segments due to the forced deviation from the current state. In addition, when considering hazardous phenomena and processes, destabilizing indicators and the degree of their impact on management processes and performance of entities are assessed. That is why the timely detection of disruptive factors significantly reduces the harmful effects on socio-economic processes in the publishing industry and helps to neutralize risks and threats in this area in order to prevent negative results. Systematic monitoring, detailed analysis, assessment and diagnosis of the factor environment are the key to the effective functioning of the mechanism of economic security in the publishing industry. That is why the process of structuring the factors of influence is permanent, given the architectonics of relationships at the sectorial and intersectional levels. The application of a symbiosis of scientific approaches, modern methods and techniques of factor assessment significantly increases the effectiveness of adaptation and development of economic security in the publishing industry in today's unstable transformational conditions.

Keywords: system-structuring, factors of influence, economic security, publishing branch, factor environment.

Постановка проблеми. Категорія небезпеки розкривається через поняття певної загрози, заподіяння шкоди суб'єкту з результатом зниження ефективності функціонування системи в цілому та її окремих сегментів у зв'язку із вимушеним відхиленням від поточного стану. Крім того, при розгляді небезпечних явищ та процесів оцінюються дестабілізуючі індикатори та ступінь їх впливу на процеси управління та результати функціонування суб'єктів. Саме тому своєчасне виявлення дезорганізуючих чинників значно зменшує шкідливий вплив на соціально-економічні процеси у видавничій галузі та сприяє нейтралізації ризиків та загроз у даній сфері з метою запобігання отримання негативних результатів діяльності.

Зазначимо, що небезпека як явище по відношенню до суб'єкта пов'язана із певними змінами у суспільстві, в економіці, зовнішній та внутрішній політиці, а також при перебудові ринку праці, корегуванні макроекономічних показників, ресурсного середовища, екологічних криз тощо.

Підкреслимо, що наявна вірогідність негативного впливу на економічні, соціальні, екологічні та управлінські процеси в межах певного суб'єкта пов'язана із завданням різного ступеня шкоди, яка може значно погіршити сучасний стан та вплинути на результати діяльності, враховуючи динаміку розвитку та параметричні складові.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади економічної безпеки досліджувала значна кількість науковців. Свій науковий внесок у розвиток теорії економічної безпеки, організації системи регулювання й управління економічною безпекою, методів та засобів взаємодії з іншими складниками безпеки забезпечили: Л. Абалкін, О. Барановський, І. Бланк, Л. Біркен, І. Бінько, М. Білик, Т. Васильців, О. Головченко, Е. Гудвін, В. Геєць, О. Грунін, К. Девіс, І. Заблодська, Т. Качалова, А. Козаченко, Т. Лоурі, А. Ляшенко, Б. Мізюк, В. Мунтян, А. Петрушко, В. Пономарьов, Ю. Сафонов, В. Сенчагов, В. Шликов, Й. Шумпетер, В. Шуршин, Л. Шемаєва, О. Шнипка та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У статті вперше аналізується системне структурування факторів впливу на економічну безпеку у видавничій галузі. Застосування симбіозу наукових підходів, сучасних методів та методик

оцінки чинників значно підвищує результативність адаптації та розвиток системи економічної безпеки у видавничій галузі у сучасних нестабільних трансформаційних умовах.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета дослідження полягає в обґрунтуванні системного структурування факторів впливу на економічну безпеку у видавничій галузі, обґрунтування того, що системний моніторинг, детальний аналіз, оцінка та діагностика факторного середовища є запорукою ефективного функціонування механізму економічної безпеки у видавничій галузі.

Вклад основного матеріалу дослідження. Найголовнішим етапом є своєчасне виявлення джерела та ступеня небезпеки з оцінкою швидкості впливу на окремі фінансово-господарські сфери діяльності суб'єкта. Системний моніторинг зовнішніх та внутрішніх чинників забезпечує виявлення за певних умов шкідливих властивостей та деструктивної природи окремих процесів, враховуючи особливості генезису походження.

При цьому формування системного механізму економічної безпеки пов'язано із виокремленням певних ознак, а саме:

- історичної ознаки: джерело виникнення небезпеки;
- оціночної ознаки: ступінь ймовірності негативного фактору;
- адресної ознаки: суб'єктивна та об'єктивна спрямованість;
- масштаб негативного впливу та його результат.

Функціонування та перманентний розвиток видавничої галузі залежить від побудови так званого безпечного куполу, який містить системні інструменти, що забезпечують цілеспрямований захист від негативних чинників, подій. Підкреслимо, що найчастіше результати впливу даних факторів можуть бути як незначними для діяльності галузі, так й катастрофічними або фатальними. При цьому важливим кроком є виявлення ймовірності настання конкретних наслідків, що надає можливість системі управління підготуватися відбиття негативного впливу, з максимальним зниженням економічних, фінансових, соціальних, екологічних втрат.

Зазначимо, що за ступенем ймовірності можливо виділити реальну та потенційну небезпеку для ви-

давничої галузі, у свою чергу, враховуючи адресну спрямованість і роль суб'єктивного фактора у виникненні несприятливих умов виокремлюють:

- виклик, а саме: сукупність обставин, на які необхідно реагувати для уникнення негативних наслідків;
- ризик у вигляді можливості виникнення несприятливих і небажаних наслідків функціонування галузі;
- небезпека, яка представлена у вигляді можливого нанесення шкоди з виявленням певних об'єктивних і суб'єктивних чинників, які є суттєвими;
- загроза, яка представляє собою конкретну форму небезпеки або сукупність чинників та факторів, що створюють певну загрозу для галузі, інтересам суспільства, національній економіці.

На думку авторів, небезпека визначається як певний імовірнісний неконкретизований вплив на об'єкти та процеси негативних чинників зовнішнього або внутрішнього формування. До базових характеристик можливо віднести багатоаспектність, динамічність та перманентність. З іншого боку, джерелом виникнення небезпеки можуть виступати суперечності будь-якого рівня як зовнішнього так і внутрішнього формування. Небезпеку можуть викликати як певні дії, так і чинники статичного характеру або бездіяльність об'єкту дослідження у динамічних умовах [1].

Фактори впливу на економічну безпеку розподіляються в залежності від масштабів та рівнів виникнення, виділяючи при цьому:

- приватні фактори;
- галузеві фактори;
- локальні фактори;
- регіональні фактори;
- національні фактори;
- міжнародні фактори;
- глобальні фактори.

Кожна з перелічених група факторів потребує детального контролю з боку служби моніторингу та економічної безпеки, що збільшить шанси на впровадження планів розвитку видавничої галузі з урахуванням можливих ризиків та загроз.

Оцінка факторів впливу на економічну безпеку надає можливість виокремити наступні групи чинників, які з одного боку сприяють стабільному функціонуванню видавничої галузі, а з іншого, пригальмовують її розвиток. Враховуючи зазначене, можливо виділити дестабілізуючі та стабілізуючі фактори, які виникають на різних рівнях та потребують своєчасного виявлення.

Як зазначають науковці, інформаційне середовище у сучасних умовах має всеохоплюючий вплив на функціонування держави у цілому, її економічного розвитку, інтеграції у європейський простір. Крім того, інформаційна сфера потенційно несе загрози завдання збитків галузі через неповноту, невчасність і недостовірність інформації, негативний інформаційний вплив, руйнуючі наслідки функціонування інформаційних технологій, а також через несанкціоноване розповсюдження певних даних [2].

Зауважимо, що завчасне виявлення загроз та можливих ризиків у видавничій галузі здійснюється за допомогою інструментальної підтримки, враховуючи наукові методи та потенціальні особливості функціонування галузі з уточненням розміру можливих економічних та соціальних втрат. Побудова

системи економічної безпеки з належним рівнем діагностики напряму впливає на ефективність превентивних заходів з метою стабілізації процесів у видавничій галузі.

До дестабілізуючих факторів економічної безпеки у видавничій галузі можна віднести наступні:

- економічні кризи на національному та міжнародному рівні;
- пандемія COVID-19 та її наслідки;
- недоброякісна конкуренція всередині галузі та за її межами;
- соціально-економічні умови розвитку країни, регіону;
- демографічна ситуація в державі та регіонах.

Крім того, дестабілізуючі фактори економічної безпеки характеризуються певними властивостями, а саме: спрямованістю впливу, можливістю діагностування, терміном дії, вірогідністю прогнозування та нейтралізації наслідків.

При цьому дестабілізуючі фактори можливо поділити на екзогенні та ендогенні, а також на прогнозовані та непрогнозовані, які виявляються найбільш небезпечними для функціонування системи економічної безпеки у видавничій галузі.

На думку деяких авторів, серед основних загроз економічній безпеці держави на сучасному етапі виділяють наступні: високий рівень тіньової економіки, зростання інфляції і бюджетного дефіциту, зменшення валового нагромадження основного капіталу, зростання безробіття, несприятливий інвестиційний клімат, надто високий рівень державного боргу, неконтрольовані міграційні процеси, політична нестабільність тощо. Удосконалення наявних і розроблення нових механізмів стратегічного управління економічною безпекою значно вплине на підвищення конкурентоспроможності і загалом життєздатності національної економіки країни [3].

Процес структуризації факторів економічної безпеки у видавничій галузі ґрунтується на принципах системності, комплексності та релевантності. При цьому необхідно відмітити, що наукові джерела свідчать про наявність полярності думок щодо класифікації факторів впливу та формування економічної безпеки суб'єктів на всіх рівнях. Це пояснюється динамічністю середовища та зміною ознак чинників, а також корегуванням центрів та ступеню впливу окремих факторів на мезо-макро- та мегорівнях.

Але слід зауважити, що перманентний процес структуризації факторів забезпечить ефективність побудови та реалізації системи економічної безпеки, враховуючи особливості та властивості видавничої галузі. Виокремлення певних груп факторів надає можливість формування механізму композиційного моніторингу, який уможливить процес своєчасного реагування на вплив чинників на економічну безпеку видавничої галузі.

Системний контроль над кожною групою факторів з детальною оцінкою змісту, структури та можливого ступеню впливу підвищить рівень взаємозв'язку між плануванням, управлінням та результатами функціонування певних суб'єктів.

Класифікація факторів впливу на економічну безпеку у видавничій галузі представлено на рис. 1.

Представлені групи факторів впливу на економічну безпеку у видавничій галузі демонструють різноманіття чинників та свідчать про складність функціонування служби моніторингу, яка стикається з проблемами перманентної діагностики та оцінки постійних та змінних груп факторів, а також забезпечує своєчасність реагування на стан та рівень економічної безпеки у даній галузі.

Підкреслимо, що за сферою виникнення виділяють наступні фактори впливу, а саме:

- економічні: динаміка та тенденції економічних процесів та явищ;
- фінансові: стан фінансової системи, кон'юнктура товарного та фінансового ринку; система кредитування;
- політичні: клімат в державі, наявність військово-політичних конфліктів);
- соціальні: загальний стан у суспільстві, наявність соціальних проблем;
- екологічні: нормативи екологічного законодавства, вимоги європейських країн щодо екологічності

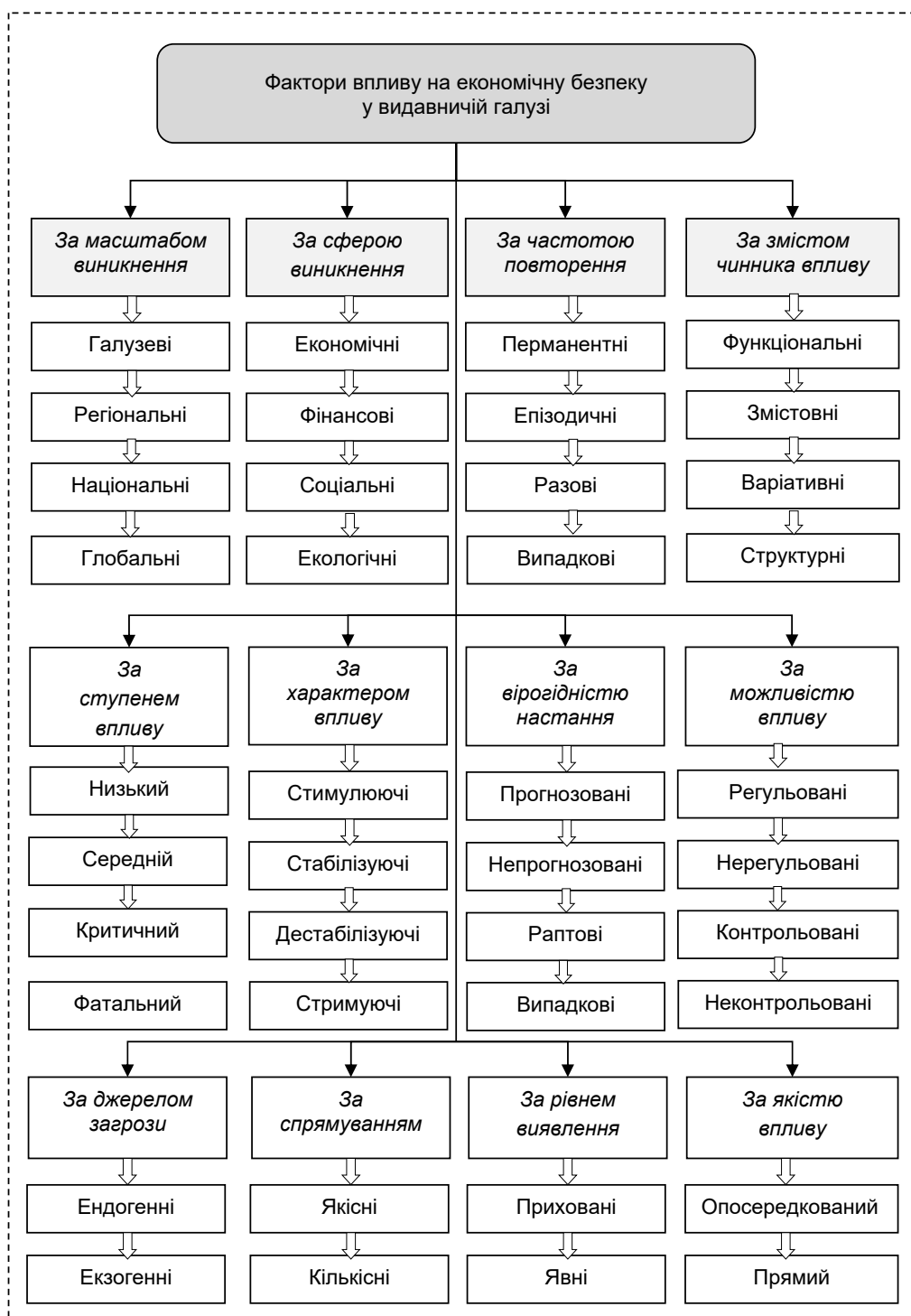

Рис. 1. Класифікація факторів впливу на економічну безпеку у видавничій галузі

ті продукції, технологічних процесів у видавничій галузі;

- правові: наявність та зміна нормативно-правового супроводу формування економічної безпеки у видавничій галузі;

- інвестиційно-інноваційні: стан інвестиційного клімату, залучення зовнішніх та внутрішніх ресурсів.

Важливим кроком є виокремлення факторів за частотою повторення, в результаті чого виділяють наступні фактори:

- перманентні, які є постійними та потребують регулярної оцінки та формування системи інструментів реагування;

- епізодичні мають нерегулярний характер, але можуть нанести значну шкоду рівню економічної безпеки галузі;

- випадкові, які носять несистемний характер, залежать від сукупності інших чинників;

- разові, які виникають внаслідок певних подій або процесів, можуть здійснювати вплив на окремі сектори системи економічної безпеки у видавничій галузі.

В результаті проведеного дослідження зазначимо, що за ознакою характеру економічного впливу на функціонування системи економічної безпеки у видавничій галузі, фактори виокремлюються на інтенсивні, які віддзеркалюють ступінь зусилля, напруженість в процесі забезпечення економічної безпеки, а також на екстенсивні, які пов'язані з кількісним приростом, враховуючи зміни та тенденції у міжгалузевому середовищі.

Структуризація чинників за характером впливу уможлиблює виділення факторів:

- стимулюючих, які підсилюють процес формування механізму економічної безпеки у видавничій галузі;

- стабілізуючих, які позитивно впливають на систему економічної безпеки, а також результати її функціонування;

- дестабілізуючих, які руйнують систему економічної безпеки у видавничій галузі та потребують обов'язкового контролю з метою нейтралізації;

- стримуючих, які пригальмовують певні процеси у системі економічної безпеки видавничої галузі, потребують моніторингу та всебічної оцінки.

У складних сучасних умовах функціонування видавничої галузі схильна до впливу різнопланових чинників, які представлені у вигляді явищ, подій, процесів, діянь осіб, але важливим аспектом є виявлення можливості передбачення, прогнозування певних факторів, особливо тих, вплив яких може привести до критичних або фатальних результатів.

Саме тому систематизація факторів за вірогідністю настання надає можливість виокремити зазначені групи факторів та зосередити увагу на наступних:

- прогнозованих, настання яких можливо виявити заздалегідь і забезпечити швидке реагування системи управління на загрози та негативні явища;

- непрогнозованих, які характеризуються раптовістю настання і у разі ознаки дестабілізуючих факторів можуть нанести значну шкоду як системі економічної безпеки, так і всій галузі в цілому.

На думку науковців, до загроз економічній безпеці держави треба відносити не лише соціально-економічні чинники та явища, які або повністю руйнують об'єкт (повне обмеження доступу до ресурсів, дезорганізація грошового обігу, що провокує руйнування економічної системи країни тощо), або завдають йому значного збитку. Важливо зазначити, що в умовах конкуренції ризик є невід'ємною складовою функціонування економічної системи держави. При цьому ті явища, які в короткостроковому періоді можна віднести до загроз економічній безпеці держави та галузі у довгостроковому періоді може виявитися стимулом для економічного розвитку національної економіки та зростання інвестиційно-інноваційної активності [3].

Підкреслимо, що за періодичністю фактори впливу на економічну безпеку у видавничій галузі поділяються на постійні або перманентні, які саме впливають на систему економічної безпеки безперервно на протязі відповідного періоду та періодичні, вплив яких виявляється у певний момент часу або при наявності відповідних умов або явищ у внутрішньогалузевому середовищі.

За рівнем виявлення виділяють приховані фактори, вплив яких відчувається як позитивний або негативний результат, а також явні фактори, моніторинг та діагностика яких потребує стандартного інструментарію та методів дослідження. При цьому явні фактори характеризуються певною прогнозованістю наслідків для системи економічної безпеки у видавничій галузі та уможливають використання пакетних рішень та важелів для нейтралізації впливу або посилення позитивного ефекту.

Підкреслимо, що виділення факторів, які з різним ступенем впливають на функціонування економічної безпеки у видавничій галузі, а саме: з низьким, середнім, критичним та фатальним ступенем впливу, надає можливість своєчасно прийняти відповідні заходи щодо зменшення негативних наслідків впливу певних факторів.

Функціонування видавничої галузі залежить від цілої низки внутрішніх та зовнішніх факторів, деталізація яких формує перелік напрямків впливу на стан системи економічної безпеки. У зв'язку з даним твердженням доцільно виділити факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, які впливають на економічну безпеку у видавничій галузі.

До складу факторів внутрішнього середовища, які впливають на систему економічної безпеки у видавничій галузі відносяться:

- організаційно-функціональна структура управління;

- рівень ефективності використання ресурсів;
- результативність та ефективність діяльності видавничої галузі;

- структура людського капіталу;
- технологічність та екологічність виробничих процесів у видавничій галузі;

- інноваційно-інвестиційна активність.

Підкреслимо, що серед факторів зовнішнього середовища можливо виокремити наступні:

- соціально-економічний стан в державі;
- демографічну ситуацію;

- політичний стан в країні;
- стан фіскальної політики та грошово-кредитної політики;
- попит на продукцію на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- міжнародні інтеграційні процеси, рівень трудової міграції, особливо в межах галузей.

Висновки. Системний моніторинг, детальний аналіз, оцінка та діагностика факторного середовища є запорукою ефективного функціонування механізму економічної безпеки у видавничій галузі. Саме тому, процес структуризації факторів впливу є перманентним, враховуючи архітектуру взаємовідносин на галузевому та міжгалузевому рівнях. Застосування симбіозу наукових підходів, сучасних методів та методик оцінки чинників значно підвищує результативність адаптації та розвиток системи економічної безпеки у видавничій галузі у сучасних нестабільних трансформаційних умовах.

Бібліографічний список:

1. Романчик Т.В. Небезпека, загроза, ризик: аналіз термінологічного апарату теорії економічної безпеки. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2020. Вип. 17. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/192866>.

2. Утенкова К.О. Дестабілізуючі чинники зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства та їх вплив на економічну безпеку. *Економіка та держава*. 2019. № 8. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2019/10.pdf.
3. Акімова Л.М. Сутнісна характеристика основних загроз в економічній безпеці держави. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1247>.

References:

1. Romanchuk T.V. (2020) Nebezpeka, zahroza, ryzyk: analiz terminologichnoho aparatu teorii ekonomichnoi bezpeky [Danger, threat, risk: analysis of the terminological apparatus of the theory of economic security]. *Economic Bulletin of NTUU "KPI"*, no. 17. Available at: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/192866>.
2. Utenkova K.O. (2019) Destabilizuiuchy chynnyky zovnishnoho i vnutrishnoho seredovyshcha pidpriemstva ta yikh vplyv na ekonomichnu bezpeku [Destabilizing factors of the external and internal environment of the enterprise and their impact on economic security]. *Economy and state*, no. 8. Available at: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2019/10.pdf.
3. Akimova L.M. (2016) Sutnisna kharakterystyka osnovnykh zahroz v ekonomichnii bezpetsi derzhavy [Essential characteristics of the main threats to the economic security of the state]. *Public Administration: Improvement and Development*, no. 10. Available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1247>.